

Chraniuk, Ryszard

Działalność ZNP w Siedlcach na rzecz utrwalenia pamięci historycznej dotyczącej oświaty na Podlasiu

Szkice Podlaskie 12, 101-103

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryszard Chraniuk

Przewodniczący Oddziałowej Komisji Historycznej ZNP w Siedlcach

DZIAŁALNOŚĆ ZNP W SIEDLCACH NA RZECZ UTRWALENIA PAMIĘCI HISTORYCZNEJ DOTYCZĄ- CEJ OŚWIATY NA PODLASIU

Za rok, w 2005 r. Związek Nauczycielstwa Polskiego obchodzić będzie setną rocznicę swego powstania. Pod swą obecną nazwą działa od 1930 r., a jego poprzednikami – od 1905 r. – były takie organizacje nauczycielskie, jak: Związek Nauczycieli Ludowych (1905 r.), Polski Związek Nauczycielski (1905-1917) oraz Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (1919-1930). Po okresie rozbiorów, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, był i jest do dziś najbardziej liczną organizacją nauczycielską, gromadzącą nauczycieli wszystkich szczebli szkolnictwa – od przedszkoli do szkół wyższych. Reprezentował i skupiał tych, którzy w okresie niewoli walczyli o polską szkołę, a później o jej postępowe oblicze, powszechną dostępność, jednolitość, bezpłatność, obowiązkowość, udostępnienie szkoły średniej i wyższej szerokim kręgom młodzieży i o wysoką pozycję społeczną zawodu nauczycielskiego. W Siedlcach pierwsze „ognisko” (nazwa najniższej komórki organizacyjnej) Polskiego Związku Nauczycielskiego powstało w roku 1912. Przewodniczącym wybrano Mieczysława Asłanowicza, a w roku 1916 funkcję tę przejął Karol Piechowski. Organizacja skupiała wtedy około 40 siedleckich nauczycieli.

W okresie powojennym wśród działających przy Zarządzie Oddziału Powiatowego ZNP w Siedlcach kilku komisji – od lat siedemdziesiątych pracuje Komisja Historyczna. Jej działalność zapoczątkowała Komisja Redakcyjna, powstała w roku 1971 pod przewodnictwem Anieli Zawadzkiej, inicjatorki i autorki wydawnictwa pt. *Szkoła Siedlecka w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1944*. Ten kilkunastoosobowy zespół dokonał wielkiego dzieła zebrania materiałów, które pozwoliły Autorce książki ukazać w miarę wyczerpujący obraz szkolnictwa siedleckiego, jego nauczycieli oraz uczniów skazanych przez okupanta na zagładę. Po zakończeniu prac nad przygotowaniem tego wydawnictwa Komitet Redakcyjny w zmniejszonym i częściowo zmienionym składzie przekształcił się w Komisję Historyczną działającą do dziś. Pracowała pod przewodnictwem Antoniego Sikorskiego, potem Jana Krawczyka, następnie Andrzeja Świątka, a obecnie od kilku miesięcy Ryszarda Chraniuka. Działa w składzie 12-osobowym. Jej podstawowym działaniem są prace nad historią zawodowego ruchu nauczyciel-

skiego w siedleckim, dziejami szkół oraz życiem nauczycieli. W dorobku Komisji znajdują się takie pozycje, jak: zorganizowanie kilku sesji popularnonaukowych dotyczących 85., 90. i 95. rocznicy powstania Związku, 60. rocznicy powstania Tajnej Organizacji Nauczycielskiej (TON), pod tą bowiem nazwą działał w czasie okupacji, w porozumieniu z kilkoma innymi organizacjami nauczycielskimi, Związek Nauczycielstwa Polskiego oraz konferencji na temat udziału nauczycieli powiatu siedleckiego w ruchu oporu. W czasie, gdy istniało województwo siedleckie, wspólnie z Okręgową Komisją Historyczną i komisjami powiatowymi opracowaliśmy i wydaliśmy drukiem książkę pt. *Działalność Tajnej Organizacji Nauczycielskiej na terenie obecnego województwa siedleckiego w latach 1939- 1944*. Komisja ustaliła imienne wykazy nauczycieli naszego powiatu zaangażowanych w zbrojnym ruchu oporu z podaniem nazwy organizacji, do których należeli i funkcji, jakie pełnili. Uzupełniono wykazy nauczycieli poległych w walce z wrogiem, aresztowanych, przetrzymywanych w obozach koncentracyjnych i łagrach oraz nauczycieli przebywających w obozach jeńców wojennych na terenie Niemiec. Opracowano i wydano drukiem *Zarys dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego w powiecie siedleckim – 1916-1998*. Ustalono listy zasłużonych nauczycieli oraz działaczy powiatu siedleckiego i łosickiego. Dotychczas dokonano analizy życia i działalności około 80 takich osób, a mamy ich w rejestrze około 200. W pracy tej, prowadzonej przez Komisję od kilku lat, napotykamy na ogromne trudności, gdyż często ich działalność nie była dokumentowana, nie znamy adresów rodzin, nie możemy dotrzeć do źródeł informacji o nich. A zasługują na chociażby skromne wspomnienie. Komisja pragnie więc wydać jeszcze w tym roku pracę omawiającą najważniejsze dane o Tych, o których udało się zebrać pewien zasób wiadomości. Nie ustaniemy jednak w wysiłkach zmierzających do utrwalenia pamięci o pozostałych nauczycielach.

Komisja opiekuje się miejscami pamięci o swych koleżankach i kolegach. Kilka razy w roku, zapalając znicze i składając wiązanki kwiatów przed tablicą na północnej ścianie siedleckiego Ratusza, czci pamięci tych nauczycieli, którzy zginęli w obronie Ojczyzny w czasie II wojny światowej, pamięta też o grobach nauczycieli pochowanych na siedleckich cmentarzach. Z okazji wspomnianej już 60. rocznicy powstania Tajnej Organizacji Nauczycielskiej, działającej w latach 1939-1945, członkowie Komisji oraz siedlecki aktyw Związku jesienią 1999 roku wzięli udział w uroczystej sesji popularnonaukowej w siedzibie Zarządu Głównego ZNP w Warszawie oraz, przy tej okazji, w uroczystości odsłonięcia pomnika Nauczycieli Tajnego Nauczania przy ulicy Browarnej. Delegacja siedlecka, podobnie jak związkowcy z innych regionów kraju, wystąpiła ze swym sztandarem, który Siedlecki Oddział Związku otrzymał w ramach wielkiej uroczystości, jaka odbyła się 15 X 1989 r. w sali kina Centrum.

Sporo pracy wymagało od członków Komisji Historycznej porządkowanie i ewidencja posiadanych materiałów archiwalnych. Te z okresu przedwojennego zaginęły. Jedyne dokumenty, jakie z tamtych lat ocalały, to księga protokołów posiedzeń siedleckiego Ogniska ZNP, ściślej mówiąc ZPNSP z lat 1922-1927.

Współ z Sekcją Emerytów Komisja od lat prowadzi ilustrowaną zdjęciami Kronikę Wydarzeń oraz Księgę Pamięci – o zasłużonych zmarłych członkach Związku. Nawiązywaliśmy kontakty najpierw z Wydziałem Pedagogicznym Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej, a po jego likwidacji z Instytutem Historii i Instytutem Pedagogiki Akademii Podlaskiej w Siedlcach, proponując Profesorom i studentom interesujące Komisję tematy prac magisterskich i doktorskich. Efektem życzliwego potraktowania tych propozycji jest kilkadziesiąt prac magisterskich poruszających problemy będące przedmiotem zainteresowania naszego Związku.

Nie na miarę naszych potrzeb układała się współpraca z siedlecką prasą i telewizją. Bardzo rzadko napomykały one o działalności Związku, o naszych zasłużonych działaczach i organizowanych przez nas spotkaniach służących upamiętnianiu trudu pracy i walki postępowego nauczyciela Ziemi Siedleckiej.

Komisja nawiązuje kontakty z terenowymi ogniwami związkowymi powiatu, nakłaniając je do zbierania i ewentualnego opracowywania materiałów dotyczących działalności Związku, zasłużonych nauczycieli oraz szkół, tworzenia tzw. izb pamięci, nadawania szkołom imion wybitnych nauczycieli z własnego terenu, szerzenia wiedzy o nich, by służyli przykładem potomnym.